

Jo Claes

Dood in december

Houtekiet

Antwerpen / Amsterdam

Graag uw reacties op
www.jo-claes.be
www.facebook.com/misdaadauteurjoclaes

© Jo Claes / Houtekiet / Uitgeverij Houtekiet 2010
Houtekiet, Katwilgweg 2, B-2050 Antwerpen
info@houtekiet.be
www.houtekiet.be

Omslag Wil Immink
naar Fiere Margriet van Willy Meysmans
Foto omslag Uschi Claes
Foto auteur Sara Engels
Zetwerk Intertext, Antwerpen

ISBN 978 90 8924 076 7
D 2010 4765 2
NUR 330

Eerste druk maart 2010
Zevende druk september 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission of the publisher.

Voor Philippe,
vanaf de eerste dag een gedroomde vriend

De meest uitgesproken van al onze hartstochten is de begeerte.

LUC DE CLAVIERS

Vrijdag 26 december 2008

18.02 uur

Geeuwend, met de handen gevouwen in de nek, rekte Joke Bielen zich uit. Ze voelde zich geradbraakt. Haar schouders deden pijn, haar benen tintelden alsof ze urenlang gewinkeld had en haar schoenen leken twee maten te klein geworden. Eigenlijk was ze veel te moe om vanavond nog uit te gaan, maar ze had Ingrid beloofd om te komen en haar vriendin zou het haar beslist kwalijk nemen als ze niet opdaagde.

De digitale klok tegen de muur gaf 18.02 aan. Buiten was het al meer dan een uur donker. Ze keek naar zichzelf in het glas van het raam dat het interieur van haar kantoor reflecteerde. Afgepeigerd, zo zag ze eruit. Urenlang had ze met zware boeken gezeuld voor de tentoonstelling die volgende week maandag van start ging en bij het verzamelen van de geselecteerde banden was ze zo vaak een trapladdertje op en neer moeten dat haar kuiten aanvoelden als beton.

Ze duwde haar bureaustoel achteruit, boog zich voorover en wreef met beide handen over de spieren van haar onderbenen. Een massage, dat had ze nodig. Een heerlijke, deugddoende massage van minstens een uur. Ze kreunde bij de gedachte. Nu ja, het ergste was achter de rug. De meeste werken lagen netjes in de vitrinekasten uitgestald; de rest zou hooguit nog een paar uur in beslag nemen.

Ze reikte naar haar handtas op de hoek van het bureau. Met haar hoofd naar links geknikt haalde ze een borstel door haar steile, blonde haar. Vóór maandagavond moest ze absoluut bij de kapper zijn geweest. De vraag was wanneer. Door de drukte van de afgelopen dagen was ze vergeten om een afspraak te maken en met oudejaarsavond in het vooruitzicht was Arturo waarschijnlijk volgeboekt tot ver voorbij het normale sluitingsuur. Ze liet de borstel zakken en aarzelde even. Toen nam ze een besluit en greep naar de telefoon. Nee had ze, ja kon ze krijgen.

‘Hallo!’ riep een hoge mannenstem over het lawaai van een aria heen. Arturo knipte uitsluitend op Italiaanse operamuziek.

‘Dag, Arturo. Joke Bielen hier.’

‘Ciao, bella! Come vai?’

‘Goed. Druk. Zeg, heb je morgen nog iets vrij?’

‘Nee, liefje. Volgeboekt tot tien uur ’s avonds.’

‘En maandag is de zaak waarschijnlijk gesloten?’

‘Normaal gesproken wel, maar met de feestdagen werken we.’

‘Is er...’

‘Nee, liefje. Ook vol. Propvol. Scusi.’

‘Toe, Arturo,’ fleemde Joke. ‘Alleen knippen, meer niet. Ik heb maandagavond een opening van een belangrijke tentoonstelling. Zoals ik er nu uitzie, kan ik onmogelijk onder de mensen komen.’

Er weerklonk een langgerekte zucht, gevolgd door het omslaan van bladzijden.

‘Hoe laat is die opening?’

‘Om zeven uur.’

Opnieuw een zucht. Joke wachtte gespannen af.

‘Kom dan maar tijdens de lunchpauze. Om halfeen.’

‘Je bent een schat!’ Joke zoende in het toestel. ‘Tot maandag.’

‘Jullie vrouwen kosten me nog eens mijn gezondheid,’ steunde Arturo.

Joke legde tevreden de hoorn neer. Bijna gelijktijdig werd er op de deur geklopt.

‘Binnen!’

In het deurgat verscheen het hoofd van Alex De Keyser.

‘Tets drinken?’ vroeg hij. ‘Om de dag af te sluiten?’

‘Sorry, ik heb al een afspraak.’

‘O... jammer.’

Alex talmde even tussen kantoor en gang, maar kwam toen toch naar binnen. Hij was een lange, slanke man van begin veertig met een smal, bijna scherp te noemen gezicht dat niet paste bij de ouderwetse bril met hoornen montuur. De eerste keer dat ze samen naar bed waren geweest, had Joke hem gevraagd om zijn bril af te zetten, maar toen ze merkte dat hij zonder zo blind was als een mol, had ze hem eigenhandig weer op zijn neus gezet. Als mannen niet zagen waar ze met hun handen bleven, brachten ze er in bed niets van terecht.

Alex drentelde naar het boekenrek met repertoria en naslagwerken. Hij liet afwezig zijn wijsvinger over de ruggen van de boeken glijden.

‘En morgenavond? Ben je dan vrij? We zouden iets kunnen gaan eten.’

‘Alex...’ Joke stond op. Ze zag dat zijn das scheef zat en trok de knoop vaster aan terwijl ze bedacht dat je al met Alex De Keyser naar bed moest om hem ooit zonder pak en das te zien te krijgen. ‘Je weet wat we hebben afgesproken.’

‘Ik mis je.’

‘Je ziet me vijf dagen per week.’

‘Dat bedoel ik niet.’

‘Nee, natuurlijk niet.’ Joke glimlachte. Ze kon het niet helpen, ze had met hem te doen. Alex was een lieve, intelligente

man, goedlachs van karakter en gezegend met een uitzonderlijk gevoel voor humor, maar de laatste weken liep hij er opvallend triest bij en dat, wist ze, was haar schuld.

Op de keper beschouwd was Alex De Keyser haar baas, maar hij had haar nooit als dusdanig behandeld. Drie jaar geleden, bij zijn benoeming tot academisch bibliothecaris, had hij haar aangesteld als hoofd van de afdeling oude boeken en dat zeer tegen de zin van Jos Overstijns, de feitelijke bibliothecaris die instond voor de dagelijkse gang van zaken in de faculteitsbibliotheek. Overstijns werkte al twintig jaar in het gebouw, maar Alex' taakomschrijving stipuleerde dat hij verantwoordelijk was voor begroting, algemeen beleid en personeelszaken, zodat Overstijns zich bij zijn beslissing had moeten neerleggen. Dat dat niet van harte was gebeurd, liet hij nog geregeld merken.

'Je hebt iemand anders, is het niet?'

Joke keek hem verwijtend aan.

'Alex, dit heeft toch geen zin.'

Hij vermeed haar blik en ging bij het raam staan. Aan de overkant van de Charles Deberiotstraat lag het Donatuspark er verlaten bij, slechts hier en daar verlicht door het gelige schijnsel van een straatlantaarn. Een week geleden was een studente beroofd toen ze het stadspark doorstak naar de Vlamingenstraat aan de overkant. Het meisje was er met enkele klappen en een gestolen handtas vanaf gekomen, maar sindsdien meden de meeste studenten het park na het invallen van de duisternis.

'Ik ben jaloers,' zei Alex met zijn rug naar haar toe. 'Ik ben niet meer jaloers geweest sinds de middelbare school.'

Joke wist niet wat ze moest zeggen. Ze begon zich ongemakkelijk te voelen.

'Toen ging het om een bromfiets. Mijn vriend kreeg voor Kerstmis een bromfiets, ik een paar rolschaatsen.'

Het duurde enkele tellen eer ze besepte dat hij een grapje maakte. Ze herademde. Dit was Alex ten voeten uit. Ernstige onderwerpen onderuithalen met een geintje. Zijn gevoelens verbergen achter humor. Gortdroge humor.

Hij draaide zich om en knipoogde. Joke knipoogde terug. Iets meer dan een jaar waren ze minnaars geweest, maar Alex slaagde er nog altijd in om haar op het verkeerde been te zetten. Misschien was het juist dat wat haar ooit in zijn armen had gedreven. Zijn vermogen om haar te blijven verrassen. Het hoge humorgehalte in hun gesprekken. Zijn encyclopedische kennis die hij als geen ander wist aan te wenden om haar te boeien. Als causeur had Alex zijns gelijke niet en Joke moest eerlijk toegeven dat ze nooit eerder een eloquenter man had ontmoet. Ze zuchtte. Als hij ook maar half zo virtuoos was geweest als het op seks aankwam, was hun relatie waarschijnlijk heel anders afgelopen.

‘Is de catalogus er al?’ constateerde Alex verbaasd toen zijn blik op de glanzende cover in vierkleurendruk viel die naast het toetsenbord van de computer lag. ‘Ik dacht dat die pas maandag zou klaar zijn.’

‘God ja, dat heb ik je nog niet verteld. De drukker belde daarstraks. Evy is er vanmiddag naartoe gereden.’

Alex nam de catalogus van het bureau en bestudeerde het resultaat. Tegen de achtergrond van een boekenrek vol oude, leren ruggen stond in sierlijke letters: LEUVENSE INCUNABELEN: 1475-1500. De foto was in de kelder genomen waar de waardevolle boeken van de bibliotheek achter slot en grendel bewaard werden. De plaats heette officieel Preciosaruimte, maar werd door iedereen De Kluis genoemd.

‘Mooi,’ besliste Alex.

Joke sloeg hem gade terwijl hij door de catalogus bladerde. Precies vijfendertig jaar geleden, in 1973, was de faculteitsbi-

bibliotheek van Godgeleerdheid naar het toen gloednieuwe gebouw aan het Donatuspark verhuisd en Alex was van mening geweest dat ze die verjaardag niet onopgemerkt mochten laten voorbijgaan. Na heel wat heen en weer gepraat waren ze overeengekomen om een tentoonstelling te houden, gekoppeld aan een colloquium waarop enkele gerenommeerde sprekers zouden worden uitgenodigd. De bibliotheek bezat een uitgebreide verzameling vijftiende- en zestiende-eeuwse werken, maar de tentoonstelling zou uitsluitend incunabelen bevatten die tussen 1475 en 1500 in Leuven waren gedrukt. Enerzijds verleende dat aan de expositie een heel specifiek karakter, anderzijds zou het onderwerp worden verbreed en uitgediept door het colloquium dat handelde over de recentste wetenschappelijke bevindingen op vlak van wiegendrukken.

Dankzij de universiteit, die in 1425 was gesticht, behoorde Leuven tot de belangrijkste steden in de Nederlanden waar de prille boekdrukkunst een vruchtbare voedingsbodem had gevonden. Bekende figuren als Johannes Veldener, Rutgerus Rescius, Dirk Martens en Johannes van Westfalen waren in het laatste kwart van de vijftiende eeuw in de universiteitsstad neergestreken en hadden er gedurende langere of kortere tijd gewerkt. Er waren vanzelfsprekend verschillende andere steden die op dat vlak een pioniersrol hadden vervuld, maar toch kon zonder overdrijven worden gezegd dat Leuven als geen andere stad in de toenmalige Nederlanden aan de wieg van de boekdrukkunst had gestaan.

Het voorstel van de tentoonstelling was van Joke gekomen. Haar vader, Andreas Bielen, was een bekende verzamelaar van incunabelen geweest met een uitzonderlijke collectie van meer dan honderd stuks, allemaal topwerken waarvoor bibliotheken in binnen- en buitenland meermaals interesse hadden getoond. Als kind al was Joke gefascineerd geweest door de oude

banden met hun kalfsleren ruggen of gladde perkamenten omslagen en in de loop der jaren had haar vader haar stapsgewijs ingewijd in de geheimen van de *Incunabula Typographica* zoals hij het placht te noemen. De vreemde term had haar eerst weinig gezegd, tot haar vader haar uitlegde wat hij betekende: tussen 1450 en 1500 bevond de boekdrukkunst zich bij wijze van spreken nog in de wieg van haar bestaan of, zoals men in het Latijn zei: in *cunabula*. Vandaar de Nederlandse benaming ‘wiegendruk’.

Joke herinnerde zich nog dat ze het een prachtig woord had gevonden en vanaf dat ogenblik was haar interesse gewekt voor de hobby van haar vader. Nu, twintig jaar later, mocht ze zich een expert noemen op vlak van vijftiende- en zestiende-eeuwse boekwerken.

Mark, haar drie jaar oudere broer, had nooit de minste interesse getoond voor de verzameling, maar sinds de dood van hun vader, nog geen vijf maanden geleden, was zijn houding omgeslagen en eiste hij de helft van de collectie op als erfdeel.

Joke probeerde de gedachte aan de nog steeds aanslepende ruzie van zich af te zetten. Na maandenlang gekibbel over wie welke boeken kreeg, had Vero Jakobs, de advocate van haar broer, voorgesteld om de collectie gewoon in tweeën te splitsen: voor haar cliënt de even nummers, voor Joke de oneven. Het was een ronduit barbaarse manier om de verzameling op te delen, maar Mark had elk ander voorstel afgewezen, omdat hij haar ervan verdacht de kostbaarste boeken voor zichzelf te houden. Voor sommige mensen was achterdocht nu eenmaal een tweede natuur.

Joke had lang getwijfeld om het aanbod aan te nemen. De regeling deed haar denken aan wat er begin jaren zeventig met de collectie van de universiteitsbibliotheek was gebeurd. Bij de splitsing in een Vlaamse en Waalse afdeling had men er

niets beters op gevonden dan het hele boekenbestand van de universiteit volgens even en oneven nummers op te delen. De ene helft bleef in Leuven, de andere verhuisde naar Louvain-La-Neuve. Een rampzaligere regeling was ondenkbaar en tot op de dag van vandaag sprak men in academische kringen schande over wat er toen was gebeurd.

Uiteindelijk had Joke met tegenzin toegegeven. De knoop moest worden doorgehakt, het conflict sleepte al veel te lang aan. Haar broer was in eerste instantie tevreden geweest, tot bleek dat Jokes deel een werk bevatte waar sinds enkele weken zoveel om te doen was dat het zelfs de nationale pers had gehaald. De bewuste incunabel had als titel: *Die leghende van Fiere Margriet, de maegd van Loven*. Het boek was in 1477 in Leuven gedrukt door Johannes Veldener en bleek om allerlei redenen bijzonder waardevol te zijn. Ten eerste waren er van Veldener maar een veertigtal incunabelen bekend en aangezien dit werk daar niet bij hoorde, had de vondst heel wat opschudding veroorzaakt in kringen van bibliofielen en verzamelaars. Ten tweede bleek de inhoud sterk af te wijken van wat tot nu toe bekend was over het leven van Margareta van Leuven, een plaatselijke heilige uit de dertiende eeuw die in de volksmond Fiere Margrietje werd genoemd. Omdat het boek handelde over een figuur uit de stad en de legende daarenboven een andere versie gaf van de omstandigheden waarin het meisje was vermoord, eisten verschillende belangengroepen, waarvan de geschied- en heemkundige kring LOVANIA de belangrijkste was, dat het werk in Leuven bleef en niet verkocht zou worden aan één of andere bibliotheek of, erger nog, zou verdwijnen naar Nederland.

Dat zoiets niet ondenkbaar was, bewees de reactie van de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag, enkele weken na de bekendmaking van de ontdekking. Bij monde van Hendrik Van

Biervliet, hoofd acquisitie van genoemde bibliotheek, werd een bod gedaan op het boek van Johannes Veldener. De som was bijzonder hoog, veel hoger dan iemand had verwacht, maar de interesse uit Nederland was verklaarbaar door het feit dat Veldener na zijn Leuvense periode een tijdlang in Utrecht en Culemborg had gedrukt, waardoor zijn werk ook in het Noorden in trek was.

Piet Toonders, professor geschiedenis en expert inzake Leuvens verleden, kreeg evenwel lucht van de zaak en tijdens een regionaal teeveeprogramma had hij luidkeels uiting gegeven aan zijn verontwaardiging over een eventuele verkoop aan Nederland. Het verhaal werd gretig overgenomen door enkele kranten die de gelegenheid te baat namen om de minister van Cultuur op zijn verantwoordelijkheid te wijzen. Nog maar een jaar geleden was het vermaarde veertiende-eeuwse Gruuthusehandschrift uit Brugge aangekocht door de Koninklijke Bibliotheek van Den Haag, wat eerder ook al was gebeurd met diverse werken van Jacob van Maerlant en met het beroemde Beatrijs-handschrift uit de dertiende eeuw. De zeldzame Leuvense incunabel dreigde een zoveelste voorbeeld te worden van literair erfgoed dat naar het buitenland verdween.

Joke was totaal verrast geweest door de heisa rond het boek. Hoe haar vader aan het werk was geraakt, wist ze niet en om de één of andere reden had hij haar het kleinood ook nooit getoond. Dat de incunabel tot haar erfdeel behoorde, was louter toeval geweest, maar toen eenmaal duidelijk werd hoe waardevol het werk was, dreigde haar broer hun pas tot stand gekomen overeenkomst op te zeggen en eiste hij dat het boek werd verkocht en de opbrengst verdeeld. Joke was eerst niet van plan geweest om ook maar één enkel werk van de hand te doen, maar als ze het bewuste boek hield, zou het haar handenvol geld kosten om haar broer uit te betalen en dat was haar het bezit van de incunabel nu ook weer niet waard.